

**Про ключові складові реалізації
Національної стратегії забезпечення права кожної
дитини на зростання в сімейному оточенні**

Координаційний центр
з розвитку сімейного
виховання та догляду дітей

Співфінансується
Європейським Союзом

для кожної дитини

Стратегія забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні

26 листопада 2024 року Уряд України **ухвалив Стратегію забезпечення права кожної дитини в Україні на виховання в сімейному оточенні** (2024-2028 роки) та **План заходів** з її реалізації (2024-2026 роки).

Метою цієї Стратегії є реалізація права кожної дитини на зростання в безпечному та сприятливому для розвитку сімейному оточенні шляхом створення системи підтримки дітей та сімей з дітьми, реінтеграції дітей в їх сім'ї та розвитку сімейних форм виховання

Ця Стратегія ґрунтується на положеннях Конвенції про права дитини, Конвенції про права осіб з інвалідністю, стратегічних документах ЄС, зокрема Стратегії ЄС у сфері прав дитини на 2021-2024 роки, Європейської дитячої гарантії та інших законодавчих актах.

Основною цільовою групою Стратегії є:

- діти, які можуть втратити сімейне оточення внаслідок низької спроможності їх сімей;
- діти з інвалідністю та/або діти з особливими освітніми потребами, які можуть втратити сімейне оточення;
- діти, які залишилися без батьківського піклування, діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, у тому числі ті, що залишилися на тимчасово окупованій території та території, де ведуться бойові дії;
- діти, тимчасово переміщені (евакуйовані) із закладів, або примусово переміщені;
- діти, які отримують інституційний догляд та виховання, у тому числі діти з інвалідністю;
- діти та особи віком до 23 років, які мають досвід інституційного догляду та виховання або перебування в сімейних формах виховання.

Дорожня карта реалізації Стратегії 2024-2028

Стратегічна ціль 3.
Створення умов для повернення та інтеграції примусово переміщених, депортованих та евакуйованих дітей

Стратегічна ціль 4.
Дотримання прав дітей і збереження ресурсів під час трансформації закладів

Стратегічна ціль 2.
Діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, в тому числі діти з інвалідністю, виховуються в сім'ях

Стратегічна ціль 5.
Соціалізація та інтеграція дітей, які мають досвід альтернативного догляду

Стратегічна ціль 1.
Зміцнення спроможності сімей із дітьми здійснювати догляд та виховання дітей

Система підтримки дітей та сімей, яка забезпечує право кожної дитини на виховання в сімейному оточенні

Стратегічна ціль 6.
Створення організаційно-правових умов для забезпечення реалізації Стратегії

Поточний статус дітей в Україні

59,816 – дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

92 % – перебувають у сімейних формах виховання

24,916 дітей перебувають в інтернатних закладах, у тому числі евакуйовані в межах України або за кордон (**4 463** дітей з інвалідністю)

4,055 дітей (16%) офіційно визнані дітьми-сиротами або дітьми, позбавленими батьківського піклування (**1 304** - з інвалідністю)

20,861 дитини (84%) - мають живих батьків

Сектор освіти

476 закладів

20,823 дітей на цілодобовому перебуванні, в тому числі

3,253 дітей з інвалідністю

Серед них **2 172** дітей - діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування (**583** - з інвалідністю)

Сектор охорони здоров'я

29 закладів

763 дитини на цілодобовому перебуванні з них **309** дітей з інвалідністю

З них **508** дітей - діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування (**286** - з інвалідністю)

Соціальний сектор

140 закладів

2,521 дитина на цілодобовому перебуванні, з них

887 дітей з інвалідністю

З них **1 224** дітей - діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування (**434** - з інвалідністю)

Приватні установи

37 закладів

809 дітей на цілодобовому перебуванні, з них **14** дітей з інвалідністю

Серед них **151** дитина - діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування (**1** - з інвалідністю)

Інституційний догляд та виховання –

це забезпечення умов для цілодобового перебування дітей, які постійно не проживають з:

- батьками,
- опікунами / піклувальниками,
- прийомними батьками,
- батьками-вихователями,
- **у закладах різних типів, форм власності та підпорядкування.**

Згідно зі Стратегією забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024-2028 роки

Ключові ознаки інституційного догляду:

- Цілодобове перебування (проживання) дитини в закладі
- Задоволення більшості базових потреб у межах одного закладу (харчування, освіта, охорона здоров'я)
- Чітко регламентований режим дня
- Відсутність вільного пересування
- Відсутність участі дитини в організації власного життя
- Відсутній індивідуальний підхід до виховання та задоволення потреб дитини
- Обмежена або відсутня участь у житті територіальної громади

Інституціоналізація дітей: міфи, причини та наслідки

Поширені хибні уявлення

У закладах перебувають лише діти, які втратили батьків

Батьки таких дітей – завжди неблагополучні

Дітям з інвалідністю у закладах «краще», бо там немає булінгу

Заклади для дітей з інвалідністю ефективніші за інклюзію

Інституції — це «перевиховання» для підлітків із складною поведінкою

Найпоширеніші причини інституціоналізації

Складні життєві обставини сім'ї
(бідність, безробіття, хвороби, втрата житла тощо)

Відсутність доступних і якісних послуг для сімей і дітей у громадах

Фактична безальтернативність
(брак патронату та сімейних форм виховання, недостатній розвиток інклюзивного навчання)

Позитивний ефект сімейного догляду

Кращий розвиток мовних, соціальних і навчальних навичок дітей

Вищі шанси на самостійне життя

Формування активних платників податків і учасників економіки

Менша залежність від соцдопомоги

Зниження рівня злочинності та підвищення безпеки в громадах

Стратегічна ціль 1

Зміцнення спроможності сімей із дітьми здійснювати
догляд та виховання дітей

Ключові компоненти

Впровадження моделі соціальної роботи з запобігання відмовам забрати дитину з пологового будинку

Забезпечення доступності в кожній громаді мінімального пакета соціальних послуг

Створення безпечного інклюзивного освітнього середовища в закладах освіти в громадах, забезпечення доступності ІРЦ

Організація зайнятості дітей в позаурочний час

Забезпечення доступності в громадах реабілітаційної, психіатричної, паліативної допомоги дітям

Пріоритети

Пілотування фінансових моделей забезпечення доступності мінімального пакета соціальних послуг, забезпечення ресурсної бази, підвищення рівня обізнаності про послуги серед споживачів

Стимулювання збільшення кількості патронатних сімей

Створення Центру розвитку інклюзивного навчання

Апробація моделей створення спеціальних класів в закладах загальної середньої освіти

Масштабування медико-соціальної моделі домашніх візитів до новонародженої дитини

Визначення оптимальної мережі надавачів мобільної та стаціонарної паліативної допомоги для дітей

Започатковані ініціативи: Інтегровані послуги для запобігання роз'єднанню сімей

Мінімальний пакет соціальних послуг, спрямований на попередження інституалізації дітей через адресну підтримку:

- сім'ї, які перебувають у складних життєвих обставинах
- дітей з інвалідністю
- прийомних сімей
- молоді з досвідом інституційного догляду та виховання

Охоплення:

- **66 територіальних громад** 12 областей **отримують підтримку ЮНІСЕФ**
- **20 територіальних громад** отримують підтримку з навчання фахівців соціальної сфери та підтримку від **інших партнерів**

Проміжні результати:

- **Більше 76, 000 дітей** отримали послуги, які передбачені мінімальним пакетом послуг

Фінансова допомога у вигляді малих грантів на соціальні послуги

(Постанова КМУ від 17 січня 2025 р. № 40), в т.ч:

- Тимчасова допомога для батьків або законних представників, які доглядають за дітьми з інвалідністю
- Перехідна соціальна квартира (будинок) для підтриманого проживання/навчання

Охоплення:

- понад **100 надавачів соціальних послуг у 261 громаді** **отримують кошти у розмірі до 60 тис. доларів** на надання послуг та посилення своєї спроможності завдяки підтримці **Уряду Великої Британії**

Раннє втручання

Послуги з життєстійкості (ПЗПСП, позитивне батьківство, ненасильницьке вирішення конфліктів)

Денний догляд для дітей з інвалідністю

Соціальний супровід сімей у складних життєвих обставинах

Допомога під час інклюзивного навчання

Соціальна інтеграція осіб, які виходять з-під опіки

Соціальний супровід альтернативних сімей

Самостійне життя для молодих людей з інвалідністю, які виходять з під опіки

Запущено ініціативи: Дорожня карта для покращення послуг з догляду для всіх дітей з інвалідністю

Пріоритет: сімейні форми виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

Ці діти мають бути влаштовані в сімейні форми виховання (прийомні сім'ї, багатодітні прийомні сім'ї (5-10 дітей), опіка та піклування, усиновлення).

Започатковані ініціативи

Спеціалізація прийомних сімей для дітей з інвалідністю

Основні характеристики:

- Створення 85 спеціалізованих прийомних сімей
- Розробка комплексної навчальної програми для прийомних батьків
- Впровадження процесу підбору сімей на основі потреб дітей та спроможності сім'ї
- Створення інструментів кейс-менеджменту та індивідуальних планів догляду для забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я та спеціалізованих послуг
- пілотування послуги сімейного асистента для підтримки прийомних сімей тощо.

Послуга «Сімейна домівка»

включаючи дітей з інвалідністю (3+) та дітей раннього віку зі складними медичними потребами (0+)

Основні характеристики:

- Максимум 8 дітей на будинок (до 4 дітей з інвалідністю), або, як альтернатива, до 6 дітей з інвалідністю, якщо вони проживають виключно в сім'ї
- Укомплектовані кваліфікованими фахівцями (сімейні вихователі, соціальні працівники)
- Розташовані у звичайних будинках/квартирах у громадах, поруч із послугами
- Тимчасовий догляд та виховання зі щорічним переглядом розміщення
- Фінансування на основі дебетових карток для сприяння фінансовій грамотності та участі дітей тощо.

3. Соціальна та освітня інклюзія

- Інклюзивно-ресурсні центри оцінюють потреби та формують індивідуальні освітні плани
- Інклюзія в дитячих садках, школах, інших закладах, що надають допоміжні технології навчання
- Адаптація життєвої інфраструктури та житла для окремих категорій дітей
- профорієнтація та навчання відповідно до здібностей
- Підтримка незалежного життя та працевлаштування, у разі потреби - з наданням житла тощо.

1. Рання підтримка батьків

- Допомога під час вагітності з високим ризиком або при підозрі на порушення розвитку (медичний скринінг)
- Постійна емоційна та практична підтримка батьків тощо.

4. Посилення спроможності громад

- Навчання для соціальних працівників, освітян, роботодавців
- Розширення можливостей громад для підтримки соціальної інтеграції та активного способу життя
- Сприяння дестигматизації та незалежному життю людей з інвалідністю тощо.

2. Медична та соціальна підтримка (0-3 роки)

- Підготовка до батьківства, адаптована до потреб дитини на різних етапах її життя
- Регулярні медичні огляди
- Раннє втручання - доступ до медичних, соціальних, освітніх та психіатричних послуг
- Підтримка у прийнятті та адаптації до потреб розвитку дитини тощо.

Започатковані ініціативи: Розвиток інклюзивної освіти

Підвищення якості та доступності інклюзивної освіти для запобігання інституалізації дітей, що передбачає:

Створення Центрального інклюзивно-ресурсного центру

Основні напрямки роботи:

- Розробка **єдиних підходів до комплексної оцінки**, корекційно-розвиткової підтримки та супроводу дітей з особливими освітніми потребами (ООП)
- Розширення **послуг з розвитку дітей раннього віку**, зокрема оновлення діагностичного інструментарію та консультативної підтримки батьків
- **Залучення зовнішніх фахівців** для оцінки та посилення підтримки дітей з ООП
- Постійний **професійний розвиток та навчання** інноваційним практикам інклюзивної освіти
- **Здійснення послуг на рівні громади** та створення єдиної бази закладів, що надають освітні, медичні та соціальні послуги, забезпечення швидкого доступу до інформації для батьків та спеціалістів

Розробка моделі спеціальних класів у школах

Інноваційна модель спеціального класу для учнів з ООП, у тому числі з інвалідністю, яка охоплює педагогічні підходи, необхідне обладнання, допоміжні технології тощо.

Система оцінки потреб учнів та механізм надання асистентських засобів

Індивідуальні програми розвитку та супровід для кожного учня (асистент вчителя та, за потреби, асистент учня)

Психолого-педагогічний супровід дітей з ООП

Освітнє середовище

- стандарти облаштування навчального простору
- містить перелік спеціалізованого обладнання

Інструменти та ресурси для педагогів

- матеріали, методики та ресурси
- організаційні рекомендації щодо інклюзивної освіти
- застосовні до всіх провайдерів освіти

Рекомендації з управління послугами

- практичні рекомендації щодо організації та управління освітніми послугами для дітей з ООП та інвалідністю

Стратегічна ціль 2.

Діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, в тому числі діти з інвалідністю, виховуються в сім'ях

Ключові компоненти

Забезпечення достатньої кількості сімейних форм виховання для дітей з різними потребами в догляді та вихованні

Соціальна, матеріальна та фінансова підтримка прийомних батьків, батьків-вихователів

Розвиток усиновлення

Пріоритети

Загальнонаціональна інформаційна кампанія про сімейні форми виховання та усиновлення

Цифровізація та реінжиніринг процесу усиновлення

Удосконалення системи підготовки кандидатів: діджиталізація та залучення громадських організацій

Запровадження спеціалізації прийомних сімей та підвищення грошового забезпечення прийомних батьків

Розвиток послуг із підтримки прийомних батьків, впровадження послуги помічника прийомної сім'ї, як частини мінімального пакету соціальних послуг

Навчання (тренінги, семінари) працівників служб у справах дітей

Щоквартальний моніторинг ситуації в розрізі регіонів

Стратегічна ціль 3.

Створення умов для повернення та інтеграції примусово переміщених, депортованих та евакуйованих дітей

Ключові компоненти

Планування повернення евакуйованих за кордон дітей та забезпечення їхнього права на сім'ю

Реабілітація та реінтеграція повернутих з депортації та примусового переміщення дітей

Пріоритети

Взаємодія з компетентними органами іноземних держав для швидкого вирішення питань про повернення евакуйованих дітей

Інформаційно-методичний супровід діяльності ОВА щодо повернення евакуйованих дітей в Україну

Моніторинг повернення тимчасово переміщених (евакуйованих) із закладів дітей та влаштування їх в сім'ї

Координація соціального супроводу повернутих з депортації та примусового переміщення дітей

Стратегічна ціль 4.

Дотримання прав дітей і збереження ресурсів під час трансформації закладів

Ключові компоненти

Підготовка дітей, які перебувають у закладах, сімей, до яких вони повертаються/влаштовуються, до їх реінтеграції та забезпечення підтримкою в громаді

Перенаправлення ресурсів закладів на створення послуг для дітей та сімей з дітьми, розвиток сімейних форм виховання

Пріоритети

Запровадження персоніфікованого моніторингу дітей, які перебувають у закладах

Оцінювання потреб кожної дитини, яка перебуває у закладі, щодо можливості повернення в сім'ю, влаштування у сімейні форми виховання чи умови, наближені до сімейних

Розроблення та впровадження планів трансформації будинків дитини

Забезпечення підготовки персоналу будинків дитини до трансформації

Пілотування підходів до влаштування дітей з комплексними порушеннями в спеціалізовані прийомні сім'ї та планування трансформації дитячого будинку-інтернату (Магала)

Пілотування послуги "Сімейна домівка"

Стратегічна ціль 5.

Соціалізація та інтеграція дітей, які мають досвід альтернативного догляду

Ключові компоненти

Організація надання дітям, які отримують альтернативний догляд і виховання, індивідуальної підтримки та допомоги у підготовці до самостійного життя

Створення умов для подальшої освіти та економічної спроможності дітей, які отримують альтернативний догляд та виховання

Запровадження державних та місцевих постійно діючих програм соціального захисту дітей та осіб з досвідом альтернативного догляду та виховання

Створення умов для повноцінної участі в житті суспільства та територіальної громади дітей та осіб (у тому числі з інвалідністю), які мають досвід альтернативного догляду та виховання

Пріоритети

Залучення Офісу “ДІМО” до засідань та заходів Координаційного центру й Ради регіонів для врахування голосу дітей з досвідом інституційного виховання в процесі прийняття рішень

Пошук ресурсів для створення соціальних гуртожитків/підтриманого проживання/постійного житла для випускників закладів інституційного догляду та сімейних форм виховання

Посилення спроможності громадських організацій з організації наставництва (проект “Об’єднані наставництвом”)

Стратегічна ціль 6.

Створення організаційно-правових умов
для забезпечення реалізації Стратегії

Ключові компоненти

Забезпечення кадрової спроможності та компетентності працівників служб у справах дітей та надавачів соціальних послуг

Запровадження спеціалізації суддів з розгляду сімейних справ, які стосуються прав та інтересів дитини, скорочення тривалості розгляду справ

Модернізація Єдиної інформаційно-аналітичної системи "Діти"

Проведення інформаційних кампаній на національному, регіональному та місцевому рівні

Пріоритети

Популяризація професії працівників та працівників ССД, їх рекрутинг, навчання, мотивація)

Розроблення програми підготовки спеціалізованих суддів та її пілотування у визначених судах

Поширення знань про сімейні форми виховання та усиновлення, формування нарративу дитиноцентричної країни

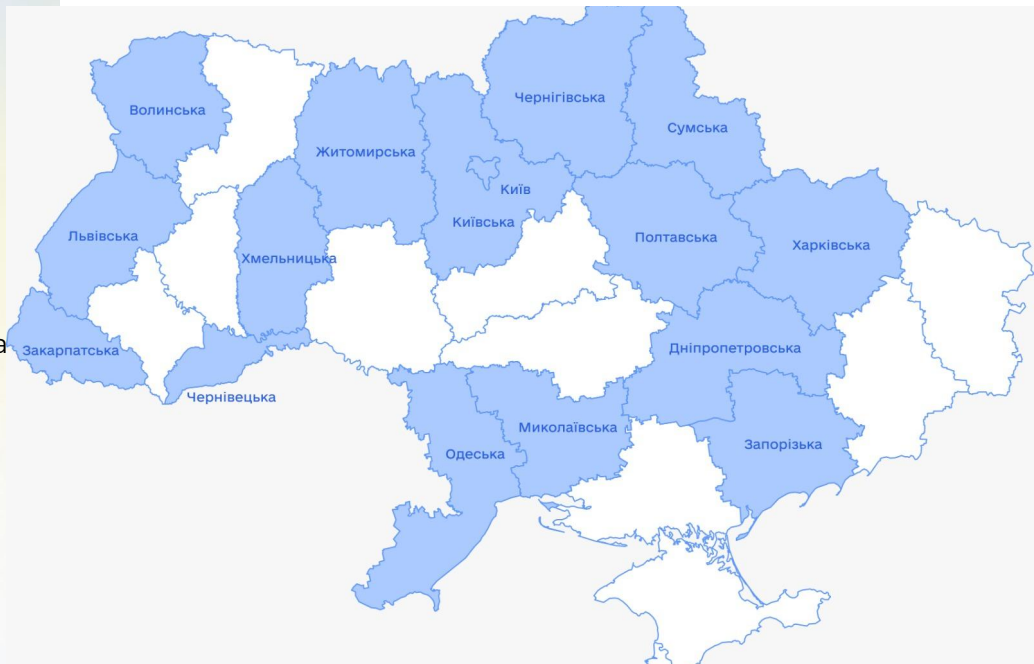
Розроблення програмного забезпечення для ЄІАС "Діти"

Механізм координації

86 пілотних громад визначено в **15 демонстраційних регіонах** для тестування масштабованих моделей реформи

Трирівнева система координації

- **Координаційний центр** – здійснює нагляд за реформою на національному рівні, синхронізує зусилля державних органів, міжнародних партнерів та НГО, а також сприяє міжвідомчій співпраці
- **Рада регіонів** - слугує стратегічною платформою для планування, впровадження та моніторингу реформи, забезпечуючи координацію на національному та регіональному рівнях
- **Регіональні робочі групи** – координують впровадження реформи на місцях, узгоджують зусилля між зацікавленими сторонами, адаптують заходи реформи до потреб громад та здійснюють нагляд за виконанням Регіональних планів дій.

Партнери коаліції: Дитячий Фонд ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, МБО «Надія і житло для дітей» в Україні, БО «БФ «ЛЮМОС Україна», Представництво Save the Children International в Україні, МБО «БФ «СОС Дитячі Містечка» Україна, Українська мережа за права дитини, МБФ «Карітас України», МБО «Партнерство «Кожній дитині», БФ «Голоси дітей», МБФ «Українська фундація громадського здоров'я», ГО «Всеукраїнський громадський центр «Волонтер»

